

Висновки. Провівши системний аналіз галузевої та територіальної структури аграрного виробництва Миколаївської області, можемо зробити висновок про значні диспропорції в сільському господарстві регіону. Значні недоліки структури спостерігаються у співвідношеннях галузей. Необхідно терміново підняти питання про відродження тваринницької галузі на державному рівні та приймати негайні заходи до цього. Також необхідно проаналізувати ресурсний потенціал територій області та оцінити їх конкурентоспроможність з метою визначення раціональних територіальних пропорцій.

Джерела та література

1. Научно обоснованная система земледелия Николаевской области / С. В. Горская, В. А. Губина, Е. Е. Каминская и др. – Николаев : Облполитграфиздат, 1987. – 169 с.

Чехович Г.Т.

УДК. 338.2

ІНДИКАТИВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. Важливим питанням сутності соціально-економічного моніторингу, поряд із цілями й завданнями, формами й структурними елементами, є обґрунтування системи принципів (основних вимог) його формування й функціонування, що створюють концептуальну платформу для управління змінами в рамках моніторингу економічної безпеки регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Проблема вдосконалення інформаційного забезпечення й організації моніторингу була завжди актуальною. Дослідженню систем моніторингу в різних сферах його застосування приділяється увага вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед них: В. Галіцин, О. Грішнова, Б. Данилишин, М. Данько, А. Шевяков та ін. Дослідження певних аспектів проблеми економічної безпеки знайшли відображення в працях провідних українських та російських науковців: Л.І. Абалкіна, А.І. Архипова, О.М. Бандурки, І.Я. Богданова, З.С. Варналія, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, О.М. Головченко, В.С. Духова, Я.А. Жаліла, Г.А. Пастернак-Таранушенка, В.Л. Тамбовцева, Л.С. Шевченко М.М. Єрмошенка та ін..

Мета статті: висвітлити організаційні основи індикативного інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Небезпека виникнення кризових явищ у регіонах зумовлює актуальність завдання побудови системи безперервного моніторингу для аналізу і оцінки рівня загроз економічній безпеці. Передбачається здійснення постійного моніторингу стану всіх відтворювальних соціально-економічних процесів: процесу виробництва, потоків доходів і видатків, змін рівня добробуту. Як основу системи комплексного моніторингу слід використовувати не традиційний інтуїтивний аналіз і експертні методи, а формалізовані алгоритми на основі математичних моделей, з використанням всіх доступних даних, у тому числі призначених для специфікації і оцінки економічних відносин. Кількість факторів, що впливають на досліджувані процеси, стає настільки великою, що ніякі інтуїція та людський досвід вже не спроможні охопити їх. У той же час рівень розвитку сучасної обчислювальної техніки і математичного забезпечення дозволяє обробляти величезні масиви інформації, недоступні дослідникам попередніх поколінь.

Для оцінки економічної безпеки будь-якого господарюючого суб'єкта велике значення мають як самі показники (індикатори), так і їхні граничні значення.

Індикаторами, тобто показниками, що орієнтують, функціонування, як видів економічної діяльності в регіонах, так і регіональної економіки в цілому, є ресурси та інтенсивність, умови і структура, результати і ефективність, що характеризуються, відповідними системами конкретних показників [2]:

- чисельністю зайнятих в економіці, обсягами основних фондів, проміжного споживання і повної собівартості, інвестицій в основний капітал, розмірами наявних або використовуваних природних ресурсів, наприклад, у сільському господарстві площею сільськогосподарських угідь;

- питомими витратами (у розрахунку на одиницю продукції, площі), фондоозброєністю (на одного зайнятого в економіці) і фондозабезпеченістю (на одиницю площі), капіталізацією виробництва і матеріально-технічної бази (інвестицій в основний капітал у розрахунку на 1 грн валового регіонального продукту і основних фондів), коефіцієнтами платоспроможності та фінансової стабільності;

- ринкового середовища (зовнішнього та внутрішнього, насамперед, з позицій цінового чинника) та інституційного забезпечення, з урахуванням організаційно-правових структур і форм господарювання (наприклад, в аграрному секторі економіки: аграрних підприємств; особистих господарств населення; фермерських господарств та індивідуальних підприємств), норм і правил функціонування галузей, організацій та регіонів;

- структурою використовуваних природних ресурсів (наприклад, в агропромисловому комплексі сільськогосподарських угідь), основних фондів і наявних активів, валового випуску і валового регіонального продукту (в цілому, спеціалізацією виробництва), організаційно-виробничою структурою територіальних утворень;

- обсягами виробництва і продажів конкретних видів продукції та послуг, валовим виробництвом і ВРП, сальдованим фінансовим результатом;

- використанням наявних природних ресурсів та інвестицій в основний капітал, фондовіддачею (з позицій валового регіонального продукту, у розрахунку на 1 грн матеріально-технічної бази),

продуктивністю живої праці (валовий регіональний продукт у розрахунку на одного зайнятого, як в цілому по регіональній економіці, так і по конкретних видах економічної діяльності), окупністю витрат і активів.

Валове виробництво, залежно від виду економічної діяльності, включає готову продукцію (у сільському господарстві також вартість вирощування багаторічних насаджень до їх господарського використання), надані послуги, зміна, протягом року, вартості незавершеного виробництва, у ряді галузей капітальний і поточний ремонт, різноманітні доходи і дотації [5].

Проміжне споживання, з урахуванням специфіки секторів регіональної економіки, визначається матеріальними витратами (в першу чергу, вартістю спожитих матеріалів, напівфабрикатів, запчастин, витратами на паливо та енергію), нематеріальними послугами (комунальними, юридичними, фінансовими та іншими, орендними платежами, витратами на рекламу і маркетинг) та іншими елементами (витрати на ремонт і гарантійне обслуговування, відрядження, на поліпшення праці працівників), без урахування амортизації та ремонту основних фондів, витрат на поліпшення земель, орендної плати за землю, придбання цінних паперів, а також оплати праці.

На основі різниці між валовим виробництвом і проміжним споживанням визначається валова додана вартість за видами економічної діяльності, що є основою формування валового регіонального продукту соціально-економічних систем України.

У свою чергу, ВРП об'єднує здійснену оплату праці найманих працівників, сплачені чисті податки (за винятком відповідних субсидій), отриманий валовий прибуток підприємств, а також розрахунковий валовий змішаний дохід домашніх господарств [7].

Найважливіший економічний результат діяльності, валовий регіональний продукт, з позицій процесу виробництва, акумулює вплив значної різноманітності об'єктивних чинників, в першу чергу, чисельності зайнятих, основних фондів та інвестицій, проміжного споживання і сукупності структурних елементів повної собівартості, спеціалізації, а також споживчого ринку.

В підсумку, виходячи з індикаторів і відповідної системи показників, з урахуванням оцінки спеціалізації, а також опосередкованої важливості інвестицій, ідеологія формування та здійснення соціально-економічного моніторингу забезпечення економічної безпеки (починаючи від регіональних утворень і закінчуючи регіонами України), передбачає спостереження, аналіз та оцінку, прогнозування, контролінг і діагностику.

Дана методологія, в підсумку, реалізується в рамках низки послідовно взаємозалежних етапів, що циклічно і безупинно повторюються, відповідно до здійснення економічної діяльності в кожному новому звітному році. Базисом цієї системи є інформаційна база, яка щорічно поповнюється, даних, що містить конкретні показники, які характеризують розглянуті раніше соціально-економічні індикатори.

На основі наявної інформації здійснюється ситуаційно-трансформаційний аналіз соціально-економічного стану (за звітний рік) і розвитку (в рамках дослідження рядів динаміки) регіону, що дозволяє здійснити необхідний контроль і діагностику.

Далі, за допомогою моделювання, виявляються тенденції тимчасових трансформацій, закономірності взаємозв'язків результатів та факторів виробництва. Важливою метою таких досліджень є оцінка використання наявного ресурсного потенціалу, починаючи від конкретних видів діяльності і закінчуючи тими або іншими територіями, з підсумковою оцінкою фінансово-економічної ефективності функціонування досліджуваного регіону [1].

Для цього розроблена відповідна інформаційна технологія, що містить щорічне поповнення необхідної бази даних (з позицій об'єктивних ресурсів і отриманих результатів), нормалізований вимір конкретних показників, у відсотках до середніх даних за аналізований період, а також оцінку їх важливості, з подальшим розрахунками низки інтегральних параметрів.

Отже, виходячи з агрегування бальних оцінок, з урахуванням коефіцієнтів вагомості, і використання адитивного підходу, розраховуються комплексні, середньозважені характеристики ресурсного потенціалу регіонів, з їх виміром за видами економічної діяльності та рокам.

Підсумкове співвідношення інтегральних оцінок результатів діяльності і потенціалу (галузі, регіону) дозволяє визначити відповідні нормалізовані коефіцієнти ресурсовіддачі, дослідження яких у динаміці дозволяє виявити відповідну тенденцію розвитку.

Проте, поряд з ресурсовіддачею, зумовленої в рамках використання природних ресурсів, живої та уречевленої праці (у тому числі, зайнятих в економіці, основних фондів і інвестицій, обігових коштів), а також можливостей спеціалізації, важливими характеристиками ефективності є коефіцієнти окупності витрат і активів.

Агрегування отриманих характеристик, з урахуванням їх взаємної вагомості, у рамках формування і реалізації відповідної дискримінантної моделі, дозволяє здійснити комплексну оцінку фінансово-економічної ефективності функціонування, як конкретних видів економічної діяльності, так і регіональної економіки в цілому.

Поряд з діагностикою і оцінкою розвитку, на основі вихідної інформації здійснюється розрахунково-конструктивне прогнозування (на найближчі роки) валового випуску, проміжного споживання і валового регіонального продукту за видами економічної діяльності і в цілому по регіону.

Спочатку, виходячи з ретроспективних середньорічних даних за два періоди або значень за два останні роки, визначаються параметри відповідних умовно-постійних і умовно-змінних витрат. Далі, послідовно, прогноуються валовий випуск (залежно від часового чинника), проміжне споживання і, в остаточному підсумку, валовий регіональний продукт [2].

Висновки. Розглянута методологія оцінки ресурсного потенціалу й інтегрального виміру фінансово-економічної ефективності, за допомогою математичного апарата, може бути використана, на основі аналізу взаємозв'язків різноманітних показників, у тому числі, результативних і факторіальних, для виявлення рівнів економічної безпеки регіонів.

Джерела та література

1. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
2. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення / З.В.Герасимчук, Н.С.Вавдіюк. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с.
3. Ільяшенко С.М. Складові економічної безпеки підприємства і підходи до їх оцінки / С. М. Ільяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С.12-19.
4. Моніторинг соціальних процесів в Україні / За ред. І.К. Бондар, Г.В. Ярошенко, В.І. Науменко, Н.А. Соколенко. – К.: Знання, 1999. – 260 с.
5. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность. – М.: Экзамен, 2005. – 766 с.
6. Пономаренко В.С. Концептуальні основи економічної безпеки / В.С. Пономаренко, С.В. Кавун. – Харків: ХНЕУ, 2008. – 265 с.
7. Шнипко О. С. Види і чинники безпеки ієрархічних економічних систем: теоретико-методологічний аспект / О.С. Шнипко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 5. – С. 78–85.